

LITERATUUR EN KUNST.

Van Afrikaanschen grond.

(„Die Lewestuin en andere gedigte" van J. F. E. Celliers).

Al eerder sprak ik in ons blad over de Afrikaansche letterkunde als op een verblijdende openbaring van jong en krachtig leven in wat we noemen de Groot-Nederlandsche literatuur.

Een vorig maal was een nieuw-uitgekomen bloemlezing van proza en poëzie uit den Afrikaanschen tuin aangeleide, om over deze letterkunde iets te zeggen, thans is bij dezelfde actieve uitgevers, J. L. van Schaik Bepk te Pretoria, een nieuwe, keurig verzorgde bundel Afrikaansche gedichten verschenen, die onze aandacht vraagt.

De auteur is een van de meest bekende Afrikaansche voormannen, de verdienstelijke Prof. Jan F. E. Celliers, hoogleeraar te Stellenbosch, prozast, dichter, criticus, en daarom ook voor ons, die in zoo nauwe betrekking staan tot alles wat in het stamverwante Zuid-Afrika wordt gedaan en gezegd, een figuur van beteekenis.

Eerst dus een enkel woord over den dichter van den te bespreken bundel.

Jan Celliers behoort onder hen, die de opkomst der Afrikaansche literatuur hebben meegemaakt en in haar dikwijls zwaren strijd om het bestaan van den aanvang af hebben meegestreden. En, eenzijdig omdat hij steeds gestaan heeft midden in het Afrikaansche leven, ook in den diepen neergang der oorlogsjaren toen hij voortdurend mede te velde was, aan den anderen kant, omdat hij naast groote kennis veel talent heeft, is hij een man van gezag, die in de Afrikaansche literaire beweging een eerste plaats inneemt.

In z'n streven kennen we hem uit meerdere dichtbundels en verschillende prozastukken (gedeeltelijk verzameld in „Ons leesboek"), in z'n ideeën uit critische bijdragen in tijdschriften als „Die Brandwag", „Die Huisgenoot", „Die Burger" e.d. En 't zijn vooral deze laatste artikelen, waarin hij optreedt als pleitbezorger van de Afrikaansche literatuur, die hij verheffen wil tot hooger niveau. Het te sterk didactische en moraliserende element, gevolg van de betrekkelijk weinig culturele ontwikkeling van het volk, wil hij trachten te vervangen door 't emotioneele, 't meer artistieke. Hij streeft naar plastische uitbeelding, naar frissche beeldspraak, naar woordkunst ook, naar dat dus, wat in onze literatuur de tachtigers hebben gebracht. Maar — en het is van belang daarop te letten — daarom huldigt hij nog niet het bekende principe „kunst om de kunst". Uitdrukkelijk zegt hij het „Kunst is nie daar vir die kunst nie, maar vir die mens".

Toch, het blijkt trouwens uit deze formuleering, zeter didactisch accent heeft z'n arbeid ook. Hij bedoelt z'n volk „op te voed tot 'n beter begrip van kunst", omdat, zij het in mindere mate dan vroeger, toch altijd nog geworfeld moet worden om het eigen taal- en volksbestaan. Maar hij zegt het zoo kernachtig: wanneer iemand sketse uit die lewe (= het leven) skryf dan moet dit so lewend wees, dat die skrywer nie nog met 'n stokkie by se beeld hoef te staan en preek nie". Hier zien we precies het standpunt van den dichter, die dus de waarde van de didactiek erkent, maar intusschen overtuigd is dat „uitbeelding, plastiese voorstelling, die eintlike (= eigenlijke) werk van die kunst" is. „'n Ware kunstwerk kom alleen voort uit 'n vrije estetiese stemming of gevoel, wat zij doel bereikt zonder dat dit lijk of hij 'n bepaalde doel gehad het".

Uit deze enkele citaten moge blijken, hoe ge-

zond Celliers' kunstopvatting is en van hoe groote beteekenis dat zijn moet voor de Afrikaansche kunst. Waar deze vroeger naar het komische zeggen van v. Niekerk was van het „nou-rijm-ons-lekker" gehalte, is ze door mannen als Celliers opgevoerd, door haar culturele waarde op den voorgrond te brengen, door er op te wijzen, dat „van die Afrikaansche taal meer ge-eis (= geëischt) word dan om mekaar grappies te vertel en mekaar lekker te laat lag". En door het eigen voorbeeld te geven, dat dit kon, in dichtbundels als „Die Saaiier en ander gedigte", „Die Vlake en ander gedigte" e.d. Daarin spreekt de werkelijke dichter, die de emotie kent van de kunstenaarsziel en naast de ontvankelijkheid voor impressie, de gave bezit van expressie.

Geen wonder, dat in z'n land Celliers als dichter wordt vereerd. En, al uit zich die waardeering soms komisch-zonderling, zooals hij vertelt: „sommige korrespondente het mij zooveel per les aangeboden, as ek hulle wil leer hoe om digters te word" — z'n invloed werkt door. Men leest z'n werk en leert er van. Daarom zal er ongetwijfeld ook weer debiet zijn voor den nieuwen bundel, volgens Celliers' gewoonte naar het eerste gedicht genoemd, „Die Lewestuin en ander gedigte".

Daarom, al zegt de dichter met betrekking tot een Afrikaansch boekje: „Wat in ander land daarvan gesê (= gezegd) mag word gaat ons nie aan nie", we willen toch graag het onze zeggen van dezen nieuwen bundel, omdat we het zoo geheel met Celliers eens zijn, als hij vervolgt dat „manne, wat (= die) hul daarop toelê om ons volk aan lees en aan dink (= denken) en aan gebruik van sij eie (= eigen) taal te bring, alle lof verdien".

De algemeene indruk dan, dien we na aandachtig lezen van „Die Lewestuin" overhouden is: moeilijk, maar fijn.

Moeilijk, omdat Celliers woordkunstenaar is en allerlei ons onbekende Afrikaansche woorden gebruikt. Maar, uit artistiek oogpunt is dit een verdienste, omdat er virtuositeit uit blijkt in het hanteeren van het instrument der taal en duidelijk wordt, dat het Afrikaansch klank- en woordenrijk genoeg is om kunsttaal te zijn. En terecht zegt Celliers ergens: „dit is tog duidelijk, dat slegs 'n eie letterkunde, uit Afrikaanse grond opgeskote, deurtrokke van die Afrikaanse gees en v'r Afrikaners verstaanbaar, deur en deur in taal en inhoud, dat so'n letterkunde alleen bereken is om werkelijk doel te tref".

Inderdaad, zal er van een Afrikaansche letterkunde sprake zijn, dan moet ze vóór alles een eigen stempel dragen, in woord, klank en styleering. En dan wordt ze voor niet-Afrikaners vanzelf moeilijk.

Maar, wil men zich inspannen de moeilijkheden te begripen (dikwijls helpt daartoe hard-op lezen, zóó dat men de klanken hoort), dan blijkt, dat dit werk fijn is. Men leze maar eens enkele van de vele natuur-impressies: „Die berge by Stellenbosch", „See-anemone", „In die Sonnetjie", „Bos en Stroomekstase", „Kalme see", „Nag-geheimnis" enz.

En wil men zien wat naar Celliers' meening het didactisch-moraliserend element moet zijn in de kunst, dan kunnen daartoe dienen: „Waarheid", „Ideaal", „Opbeuringslied", „Die dennepitjie", „Mens en Mier" e.d.

Uit elk gedichtje spreekt ook de religieuse levensovertuiging van den dichter; sommige zijn bepaaldelijk daarvan de weerslag, als „Die Heer se aangesig", „O vader, ons nader U troon in gehede", „God".

En dan natuurlijk de Afrikaner! dien elke landgenoot verstaat als hij klaagt over het leed der

leden nog voor scheurpapier verkocht, vond nu weer aftrek.

En de jeugdige uitgever Donner te Leiden begon in 1881 de uitgave van een Gereformeerde Bibliotheek, een schatkamer van practicale lectuur, waarin de werken van gereformeerde schrijvers als Th. Sheppard, Hugo Binning, en Jacobus Fruytier in de tegenwoordige taal en spelling werden overgebracht. Dr. Baynisk bezorgde een nieuwe uitgave van de Synopsis. En de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit ondernam nu de uitgave van een Bibliotheca Reformata, een reeks werken van onze beste oude Gereformeerde theologen, moest in 'de Latijnsche taal. Deze onderneming bood alzoo de gelegenheid om voor een kleinen prijs een goed gereformeerd boek uit den ouden tijd machtig te worden, niet stukken er uit, maar gaaf en geheel, zoodat het precies hetzelfde was, of men ze in de oude dure uitgave las of in deze zeer goedkope.

Het lidmaatschap kostte f5 per jaar. Onderscheidene theologen, ook studenten, lieten zich inschrijven. Inzage van de lijst der leden deed echter menigeen de handen ineen slaan en vragen, of er beter bewijs te leveren was, hoe in sommige kringen de studie der Gereformeerde Theologie, waarvoor men ijverde of die men bestreed, weinig ernstig werd opgevat.

In het voorjaar van 1882 verscheen het eerste deel der Bibliotheca Reformata, gedrukt

oorlogsjaren, als hij roemt op de nationale helden, als hij hoopt op een blijde toekomst. Een sterke dramatische kracht hebben de gedichten, die van de oorlogs-ellende spreken („'n Kinderschoentjie", „Twee moedertjies") en fierheid kenmerkt de nationale poëzie („Jan van Riebeck se standbeeld", „Paardekraal", „Generaal de Wet", „President Steyn", „Kruger").

Om niet te veel ruimte te beslaan, moet ik thans er van afzien, sommige van deze verzen geheel of gedeeltelijk over te nemen; ik hoop daartoe de gelegenheid nog wel eens te krijgen. Daarom kan ik nu ook niet met voorbeelden bewijzen, dat deze bundel bijzonder rijk is aan rythme-varianties, (die over 't algemeen vlug en frisch zijn), en aan vorm-verscheidenheid. Ik kan slechts hen, die van Afrikaansche kunst houden, opwekken, deze gedichten te lezen. Er zijn sommige bij, die alleen de Afrikaner begripen zal, omdat wij de taal niet verstaan, maar evengoed zijn er, die we ten volle kunnen genieten en die een blijvenden indruk nalaten-zullen.

Nog één opmerking.

Verleden week spraken we over nieuwe Vlaamsche poëzie, thans over een pas-verschenen Afrikaanschen bundel.

Beide artikelen zouden we kunnen samenvatten onder het opschrift: „Groot-Nederlandsche Kunst".

En als we dan ook ons oordeel samenvatten, zou het dit zijn, dat we hier staan voor een verblijdende levensopenbaring van stamverwante Nederlandsche kunst, die dankbare waardeering verdient, en goede hoop geeft.

C. T.

Naschrift: Naar aanleiding van het slot van m'n artikel over Alice Nahon ontving ik, met groote ingenomenheid en onder vriendelijken dank van „een Reformatielezer" f10 als bijdrage tot de voor haar gehouden inzameling. Heden maakte ik het bedrag over.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De algemeene Nederl. Zendingsconferentie.

De Zendingstudie-conferenties te Lunteren hebben onder ons veel meer bekendheid dan de Alg. Ned. Zend. Conf., die in den regel te Amsterdam worden gehouden.

Dit ligt niet alleen daaraan, dat het aantal deelnemers te Lunteren veel grooter is, maar vooral aan het verschillend karakter der beide conferenties.

In Lunteren wordt meer de „gemeente" verwacht (om dit bekende, allesbehalve juiste woord te gebruiken). Zij, die met de zending eenigszins op de hoogte willen komen, of ook willen leeren, hoe zij anderen op de hoogte zullen brengen, gaan naar Lunteren.

Men zou de Conferentie aldaar kunnen vergelijken met een school, terwijl dan de meerendeels jonge deelnemers zitten aan de voeten van de zendingsoverleiders.

De bijbedoeling is, er een „geestelijk bad" te ontvangen, den hand des geloofs sterker aan te halen, en weer eens krachtig te voelen de hooger eenheid tusschen hen, die, hoewel kerkelijk verdeeld, toch den éénen Heere en Heiland liefhebben en dienen.

Tusschen twee haakjes merken wij op, dat bij sommigen het streven is, om deze bijbedoeling tot hoofdzaak te maken. Wij meenen echter, dat, indien dit streven gelukken mocht, de Conferentie te Lunteren ten doode ware opgeschreven. En dat zouden wij levendig betreuren.

De Alg. Zend. Conf. bedoelt echter iets anders en is iets anders.

op geschept papier en degelijk gebonden in geheel echt perkamenten band, voor den prijs van f7.50.

Prof. F. L. Rutgers gaf er in De Heraut van 23 April 1882 deze aankondiging van.

Van de Bibliotheca Reformata, die door de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit bezorgd wordt, is deze week het eerste deel verschenen, aan de intekenaren toegezonden, en ook voor anderen verkrijgbaar gesteld.

Wie het werk in handen krijgt, zal wel aanstands toestemmen, dat de vorm zooveel mogelijk met den inhoud is in overeenstemming gebracht. Druk, papier en hand munten uit door netheid en degelijkheid. De Firma's Fred. Muller & Co. en J. H. Kruyt kunnen deze hunne uitgave gerust op de wereldmarkt brengen. Er is voor de uitvoering zóó gezorgd, dat zij wel in ieder opzicht kan wedijveren met de beste producten van den buitenlandschen boekhandel.

Nu, dat behoorde ook, niet alleen omdat het oog ook wel iets hebben wil, en omdat een aangenaam uiterlijk des te meer tot lezen uitlokt, maar vooral omdat een klassieke schrijver daarop aanspraak heeft, en omdat zijne werken voor meer dan één geslacht bestemd zijn. En tot de op theologisch gebied klassieke schrijvers behoort zonder twijfel Franciscus Junius, uit wiens werken hier het een en ander is uitgelezen.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XCI.

73. Bibliotheca Reformata. Volumen Primum. D. Francisci Junii Opuscula Theologica Selecta recognovit et praefatus est D. Abr. Kuypers. Amstelodami, MDCCCLXXII, apud Fredericum Muller cum soc. et Joannem Hermannum Kruyt.

Toen Prof. Van Oosterzee in zijn Theopneustie tegen Dr Kuypers te velde was getrokken, toonde deze hem slag op slag aan, dat hij de oude Gereformeerde Theologen niet anders kende dan uit Deutsche handboeken of uit Schollens „Leer der Hervormde Kerk". En na den dood van Van Oosterzee trok het veler opmerkzaamheid, hoe arm de boekverzameling van dezen hoogleeraar, die jarenlang te Utrecht de dogmatiek had onderwezen, aan oude Gereformeerde dogmatiek was.

Nog slechts enkele jaren echter had De Heraut het pleit voor de gereformeerde beginselen gevoerd, of reeds begon een niet zoo kleine kring van theologen den moerashodem der Vermittlungstheologie vaarwel te zeggen, om zich op het vaster erf onzer historische theologie terug te trekken. Iets daarvan bespeurde zelfs de aankomende predikant. Een gereformeerd boek, enkele tientallen jaren ge-

Zij ga waardig, beschrev d.i. bij g goed ge Het of wij zoek Lutherse verzoek name te te richte een stiel een Com had opg Comité een derg man aan Het ph het C. (Zend. C Wat v Ds v. W In hoc Zending dingsoorj elander wensche ondersch ten en digers d zitting t ook op wisseling deeren. Een b Ook (jaren da ven wij dat het Vooral sterke u Zending voor het eerste C traal Co hoorde Ook (woordige de Soem Christeli Ds H. D deputate op het van niet De arl organise wij kunt voortreff wij nog zelf. Allere mannen kerkelijk dingswe elander alzoa waaruit wordt g In een in het Zending „B een de Toch Men lijn Herv blig legu te s D. t van hand op P dere geeft treks der t'eye iema in d- Colof In werki discu schill diep takk De tw dat zij